

ДАРС ЖАРАЁНИДА ФАНЛАРАРО АЛОҚАЛАРНИ РЕЖАЛАШТИРИШНИНГ АҲАМИЯТИ

Баротов Муслимбой Усмонович ¹
Саъдуллаев Сарвар Қахрамон ўғли ²

¹ п.ф.н., доцент, Тошкент давлат педагогика университети

² ТДПУ “Физика ва астрономия ўқитиш методикаси” йўналиши

4-курс талабаси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6616476>

ARTICLE INFO

Received: 28th May 2022

Accepted: 02nd June 2022

Online: 05th June 2022

KEY WORDS

фан дастури, билим, дунёқараш, ижодкорлик, кўникма, интеграция, таълимий, тарбиявий, ривожлантирувчи.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев томонидан “Физика соҳасидаги таълим сифатини ошириш ва илмий тадқиқотларни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги (ПҚ-5032-сон, 19.03.2021 йил) қарор қабул қилинди.

Барча таълим соҳаларида таълим сифатини ошириш ва физика соҳасидаги илмий тадқиқотларнинг натижадорлигини таъминлашда инновацион педагогик технологиялардан фойдаланишга асосий эътиборни қаратиш лозим.

Бундан келиб чиқиб, физика фани бўйича таълим сифатини ошириш ва физика соҳасидаги илмий тадқиқотларнинг натижадорлигини таъминлаш бўйича комплекс чора-тадбирлар дастури ишлаб чиқилган ва тасдиқланган.

Ўқитиш жараёнида фанлараро алоқаларни қўллаш тамойиллари 1632 йилда Я.А.Коменский томонидан ишлаб чиқилган ҳамда “Ўзаро боғлиқ бўлган

ABSTRACT

Мақолада физика фанини ўқитишда таълим сифатини янада яхшилаш борасида фанлараро алоқалардан, таълимнинг турли хил шакллари ва усулларида фойдаланишни амалга ошириш атрафлича кўриб чиқилган. Таълим муассасаларида физика фанини ўқитишда педагогик технологиялардан фойдаланиш имкониятлари очиб берилган.

ҳамма нарсани ўргатиш керак” деб ишонган. [20, 287-бет].

Педагогик назарияда фанлараро алоқалар ва уни мустақил дидактик муаммо сифатида қараш XVIII-XIX асрнинг машҳур педагоглари асарларида (А.Дистеверг, К.Д.Ушинский ва бошқалар) ҳам ўз аксини топган.

Фанлараро алоқалар муаммосига бўлган ҳар хил ёндашувларга қарамай педагогикада ўқувчиларни билим олиш тизимини яратиш асосий вазифа сифатида қаралди.

Фанлараро алоқалар таълим оловчиларни илмий дунёқарашни шакллантиришда муҳим аҳамият касб этади.

Г.Ф.Федорецнинг сўзларига кўра “Фанлараро алоқалар мавжуд синтезловчи, интеграция белгилаш учун педагогик тоифа, реал нарсалар ва жараёнлар ўртасидаги муносабатлар мазмунида, шаклларида, ўқув жараёни ва уни ташкил этиш усуллари ҳамда

таълим-тарбия функцияларидир”. [5, 33-бет].

Бизнинг фикримизча “фанлараро алоқалар” тушунчасини қўллаш ҳар қандай мақсадни аниқ белгилайди.

Фанлараро алоқалар таълим мазмунини, усулларини, техникасини ва шаклларини очиб беради.

Фанлараро алоқа функцияларини қуйидаги жадвалда кўриб ўтамыз.

Фанлараро алоқа функциялари

Функция	ҳаракат
Таълимий	Фан дастуридаги материалларни танлаш ва мувофиқлаштириш ва яхлит билимлар тизимини шакллантириш.
Тарбиявий	Таълим даражасини ошириш, ахлоқни шакллантириш ва мустаҳкамлаш.
Ривожлантирувчи	Ақлий фаолликни, билимлар тизимини, фанлараро тушунчалар ва кўникмаларни шакллантириш.

А.В.Усова “Физикани ўқитиш назарияси ва методикаси” асарида шундай ёзади:

Сўнги ўн беш йил ичида фанлараро алоқалар муаммоси олимлар, ўқитувчилар ва амалиётчилар эътиборини ўзига тортди.

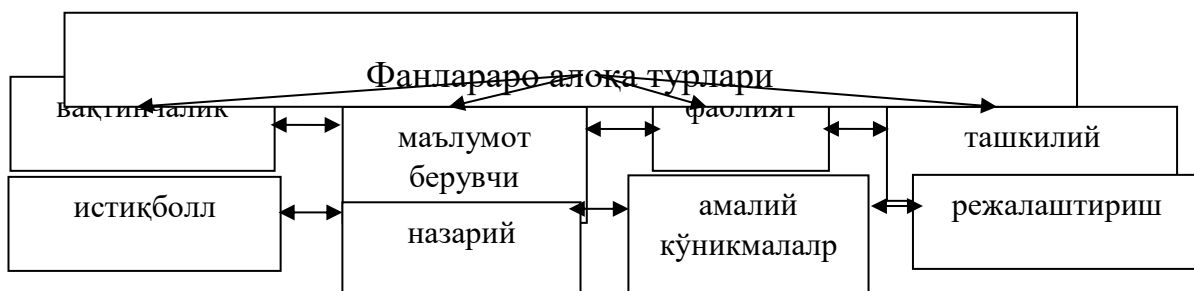
Бу ўз навбатида бир қатор омилларга боғлиқ:

- Биринчидан, илмий-техник тараққиёт жадаллик билан тезлашиши таълим мазмуни даражасига бўлган талабларнинг ошишига олиб келди;
- Иккинчидан, ўқитиладиган фанларни бирлаштириш жараёни ёки унинг акси яъни қонунлар ва назарияларни синтез қилиш, фан соҳалари, масалан, физик кимё, биокимё, молекуляр биофизика,

астрофизика, кибрнетика ва бошқалар [2, 126 -бет].

Ҳозирги кунда замонавий мактабларда фанлараро алоқаларга эътибор кучайган ва ортиқча фанларни талабаларга ўқитиш муаммосини ҳал қилиш билан боғлиқдир. Ундан ташқари фанлараро алоқаларнинг аҳамиятини тушунишда акс эттирилган барча фанлардан ўқув дастурларини такомиллаштириш қуйидагиларни ўз ичига олади:

- ✓ Ҳар бир дарс мавзуси охирида фанлараро алоқаларни амалга ошириш бўйича кўрсатмалар бериш керак. Фанлараро алоқанинг айрим турларини қуйидаги жадвалда кўрсатамыз.

Расм-1. Фанлараро алоқа турлари.

Турли манбалардан фанлараро ҳолдаги кўриниши қуйидаги жадвалда алоқаларнинг таснифи ҳақидаги келтирилган маълумотларни умумлаштирган

Фанлараро алоқалар таснифи 2 -жадвал.

Фанлараро алоқалар	
билим тури бўйича мазмунли маълумотлар	илмий билимларнинг таркиби бўйича (аниқ, концептуал, назарий)
	билиш ҳақидаги билмлар бўйича (фалсафий, илмий, тарихий)
	қадрият йўналишлари (ахлоқий, мафкуравий, эстетик)
кўникмалар турига кўра	амалий
	когнитив
	қийматга йўналтириш
таълим жараёнини ташкилий ва услубий жиҳатдан амалга ошириш	ассимиляция йўли билан (қидирув, ижодий)
	амалга ошириш кенглиги бўйича (фан ичидаги, фанлараро)
	қўллаш усули билан (бир томонлама, икки томонлама, кўп томонлама)
	амалга ошириш хронологияси бўйича (кетма-кет, истиқболли)
	амалга ошириш изчиллиги бўйича (тизимли, даврий)
	ўқув жараёнини ташкил этиш шакллари бўйича (асосланган, тематик, аралаш, мураккаб)
	талабалар ишини ташкил этиш шакллари кўра-индивидуал, гуруҳли, жамоавий
	талабалар ишини ташкил этиш шакллари кўра (индивидуал, гуруҳли, жамоавий)

Шуни таъкидлаш керакки, барча ўқитувчилар ҳозирги кунда фанлараро алоқалардан дарс жараёнида кенг фойдаланишлари катта аҳамият касб этади.

Мен тажрибамга ва услубий адабиётларни таҳлиliga асосланиб, таълим жараёнида ва фан дастурларини ишлаб чиқишда фанлараро алоқаларни қўллаш қуйидагиларга имкон беради деган хулосага келдим.

- ❖ Ҳар бир фан бўйича ўқувчиларни билим даражасини ошириш;
- ❖ Тизимли равишда ўқувчилар билимини, дунёқарашини, кўникмаларини шакллантириш;
- ❖ Ҳар бир ўқувчининг мантиқий фикрлашини ривожлантириш;
- ❖ Ижодкорликни фаоллаштириш;
- ❖ Тегишли фанларга бўлган қизиқишни уйғотиш;

❖ Билимлар изчиллигини ва уни ўзлаштириш жараёнини оптималлаштириш ҳамда ривожлантириш; Шундай қилиб, ўқув жараёнида фанлараро алоқалардан фойдаланиш ўқувчи ва талабаларни билим, кўникма

ва малакаларини оширишда катта аҳамият касб этади. Умуман олганда юқорида кўриб чиқилган маълумотларнинг барчаси таълим жараёнида фанлар ўртасидаги алоқаларни мустақкамлашга хизмат қилади.

References:

1. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения / Под ред. А. А.Красновского / Я. А.Коменский. – М.,1955.
2. Усова А. В., Орехов В. П., Каменецкий С. Е. Методика преподавания физики в 7–8 классах средней школы для учителя: Пособие.; Под ред. А. В. Усовой. – М.: Просвещение, 1990.
3. Усова А. В. Межпредметные связи в условиях стандартизации образования / А. В. Усова // Физика в школе. – 2000. – № 3. – с. 46.
4. Ушинский К. Д. Собрание сочинений / К.Д.Ушинский / Гл.ред. А.М. Еголин / – М., 1950.
5. Федорев Г. Ф. Проблемы интеграции в теории и практике обучения. – Л., 1990.